

РЕПРЕСІЇ В КРИМУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

ВСТУП

Політично мотивовані переслідування в Криму, притягнуті під ці мотиви кримінальні звинувачення та адміністративні стягнення вже давно є суворою реальністю, яку окупаційна російська влада нав'язує на півострові. Однак повномасштабне військове вторгнення росії на материкову частину України 24 лютого не могло не торкнутися всіх незгодних з діями росії.

- За досліджуваний період було винесено 19 вироків щодо осіб, позбавлених волі у Криму з політичних мотивів.
- Як мінімум 6 людей було затримано за звинуваченням у нібито тероризмі.
- 6 людей було затримано за звинуваченням у нібито приналежності до батальйону імені Номана Челебіджихана.
- Було зафіксовано 69 випадків притягнення кримчан до адміністративної відповідальності за нібито «дискредитацію російської армії».
- Пройшла серія затримань та подальших адміністративних арештів активістів та адвокатів.
- Зафіксовано нові випадки насильницьких зникнень.
- У Криму відбуваються затримання осіб, які висловлюють невдоволення діями росії в рамках повномасштабного військового вторгнення в Україну.

Цей матеріал — дослідження динаміки затримань, арештів та обвинувальних вироків у Криму за три місяці, з метою визначити, чи змінилася політика росії щодо затримань у Криму, чи є нові тенденції, про які важливо знати.

КРИМІНАЛЬНІ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Кримінальні переслідування в Криму сьогодні можна умовно поділити на дві категорії: ті тенденції, що були до початку повномасштабних бойових дій, і ті, що виникли після 24 лютого.

1. Зберігаються тенденції, що існували до 24 лютого

У Криму продовжуються судові розгляди та винесення вироків у політично мотивованих справах:

- проти трьох кримських татар (Нарімана Джеліяла, Азіза та Асана Ахтемових) за звинуваченням у нібито причетності до диверсії на газопроводі.
- проти кримських татар як окремої групи
 - за звинуваченнями у нібито причетності до терористичної організації (Хізб ут-Тахрір);¹
 - за звинуваченнями в нібито приналежності до добровольчого батальйону імені Номана Челебіджихана;²
- проти Свідків Єгови за звинуваченнями у нібито екстремістській діяльності;³
- проти окремих осіб за звинуваченнями у нібито державній зраді, клепаї тощо.

1 «Хізб ут-Тахрір» — ненасильницька міжнародна ісламська організація, створена на початку 50-х років минулого століття на Близькому Сході, яка виступає за створення всесвітнього ісламського Халіфату — набула широкого поширення в колишніх радянських республіках (Узбекистан, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Україна, Азербайджан). У росії 14 лютого 2003 року Верховний Суд визнав «Хізб ут-Тахрір» терористичною ісламською організацією та заборонив її діяльність на території росії (ї, відповідно, на території окупованого Криму).

2 Батальйон імені Номана Челебіджихана був створений учасниками акції «Громадянська блокада Криму», які виступали за припинення товарного сполучення з Кримом та у вересні 2015 року блокували пропускні пункти.

3 У росії ведеться кампанія переслідування Свідків Єгови, що набула широкомасштабного характеру після того, як Верховний Суд росії 20 квітня 2017 року виніс рішення про визнання Управлінського центру свідків Єгови в росії екстремістською організацією. росія проводить переслідування Свідків Єгови також в Криму, поширивши своє законодавство на територію окупованого півострова, чим порушує норми міжнародного гуманітарного права.

Українські правозахисники визнають жертв цих переслідувань особами, які позбавлені волі з політичних мотивів. Дії росії в Криму в цих випадках збігаються з класичним визначенням політичних мотивів: зміцнення чи утримання влади та недобровільне припинення чи зміна характеру чиєїсь публічної діяльності.

З 24 лютого були винесені вироки кримським татарам про нібито причетність до «Хізб ут-Тахрір»:

10 березня — **Ремзі Бекірову, Різі Ізетову, Шабану Умерову, Раїму Айвазову, Фарходу Базарову**. Усім визначено термін позбавлення волі від 15 до 19 років.

18 березня — **Акіму Бекірову, Сейтвелі Сейтабдієву, Рустему Сейтхалілову, Ескендеру Сулейманову та Асану Яникову**. Усім визначено термін позбавлення волі від 14 до 15 років.

22 березня — **Тимуру Ялкабову та Ленуру Сейдаметову**, 17 та 13 років позбавлення волі відповідно.

19 квітня — **Емілю Зіядінову**: 17 років позбавлення волі.

12 травня — **Тофіку Абдулгазієву, Владлену Абдулкадірову, Іззету Абдуллаєву, Меджиту Абдурахманову та Біялу Аділову**. Усім визначено термін позбавлення волі від 12 до 14 років.

27 квітня було винесено новий вирок одному з фігурантів справи кримських диверсантів, севастопольцю **Дмитру Штиблікову** (19,5 років позбавлення волі). Суд розпочав обчислення терміну з 09.11.2016, таким чином Дмитро Штибліков має провести в ув'язненні ще 14 років.

Розпочато судовий розгляд справ по суті проти раніше затриманих Свідків Єгови: **Тараса Кузьо, Дар'ї Кузьо, Петра Жильцова, Сергія Люліна, Олександра Дубовенка та Олександра Литвинюка**.

Частина нових обшуків, затримань і порушень кримінальних справ проходить в рамках тенденцій, що вже існували раніше.

Ернес Аметов, колишній фігурант 2-ї Бахчисарайської «справи Хізб ут-Тахрір», який раніше був визнаний невинним, був знову заарештований 12 травня з пред'явленням тих самих звинувачень.

Звинувачення у нібито придбанні, зберіганні, транспортуванні вибухових речовин висунуто громадянській журналістці **Ірині Данілович**.

Тобто запущена в Криму репресивна машина продовжує працювати «в штатному режимі».

2. Тенденції, що сформувалися після початку повномасштабних бойових дій

Звинувачення у нібито «тероризмі»

11 квітня глава окупаційної влади у Криму заявив про запровадження «жовтого» рівня терористичної небезпеки. 11 травня цей режим у Криму було продовжено. За цей час, за звинуваченнями нібито у підготовці терористичних актів було затримано мінімум 6 осіб: детальніше [тут](#), [тут](#), [тут](#), [тут](#) і [тут](#).

Про дані затримання відомо дуже мало і імена затриманих не повідомляються. Проте є фактори, які вимагають уваги:

- По-перше, у Криму росія вже практикувала різні серії затримань, об'єднаних однаковими звинуваченнями. Так, можна згадати серію справ у Криму про нібито «диверсії» у 2016-17 роках (справа «Кримських диверсантів», справа «Севастопольських диверсантів») або факт того, що проукраїнським активістам висувалися схожі звинувачення у зберіганні/транспортуванні вибухових речовин (справи Олега Приходька, Юнуса Машаріпова, Владислава Єсипенка, Дениса Кашука).

- По-друге, росія у своїй історії вже практикувала нібито «тероризм»: вибухи житлових будинків у Буйнакську, Москві, Волгодонську, скоєні нібито чеченськими бойовиками, стали «підставою» та «виправданням» введення військ до Чечні 1999-го.

У зв'язку з цим є підстави вважати, що дані затримання також пов'язані однією метою: агресивною пропагандою Росії проти України в рамках повномасштабного збройного конфлікту, дискредитація України та створення «образу ворога».

Трансформація тенденцій під нові потреби

До початку повномасштабного вторгнення росії в Україну політичними ув'язненими в Криму за звинуваченням у нібито причетності до добровольчого батальйону імені Номана Челебіджихана були шестеро людей. Після 24 лютого за цим звинуваченням було затримано ще 6 осіб.

У Криму було затримано трьох кримських татар, яким було пред'явлено звинувачення в нібито «причетності до незаконного збройного формування»: **Насрулла Сейдалієв, Арсен Ібраїмов, Рустем Гугурік**.

На Херсонщині окупанти викрали та вивезли до Криму місцевих жителів **Рустема Османова, Руслана Абдурахманова та Айдера Умерова**. Всім було висунуто звинувачення у нібито приналежності до батальйону імені Номана Челебіджихана.

1 червня Верховний суд російської федерації визнав добровольчий батальйон імені Номана Челебіджихана терористичною організацією, заборонивши його діяльність на території країни. А також, порушуючи норми міжнародного гуманітарного права, поширила заборону і на територію окупованого Криму.

Визнання батальйону терористичною організацією матиме негативні наслідки для затримуваних за цим обвинуваченням: збільшення термінів ув'язнення, ризику етапування на територію росії (як показує практика переслідувань за звинуваченням у нібито причетності до Хізб ут-Тахрір).

Як і з випадками затримань за звинуваченням у нібито тероризмі, ці дії росії можуть бути охарактеризовані як агресивна пропаганда росії проти України в рамках повномасштабного збройного конфлікту, дискредитація України та створення «образу ворога».

АДМІНІСТРАТИВНІ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Як і з кримінальними переслідуваннями, у сфері зловживання адміністративним правом також простежуються і старі тенденції, і нові, і трансформація старих під нові потреби.

1. Старі тенденції

Тиск на мусульманські релігійні громади

Подібні адміністративні переслідування проводяться у Криму з 2014 року проти мусульманських громад та Православної церкви України, які не приєдналися до підконтрольних росії релігійних громад.

Імама **Еміра Меджитова** було оштрафовано за нібито «незаконну місіонерську діяльність».

Попередження від прокуратури

На початку березня попередження було вручено кримським активістам **Наріману Парманову** та **Ролану Османову**. Перший отримав попередження «про неприпустимість антигромадської поведінки», другий — «про неприпустимість скоєння злочинів у воєнний час». Також попередження було вручено і **Заїру Смедля** про нібито підготовку масового заходу 26 лютого (День кримського спротиву російській окупації).

Попередження прокуратура вручала і раніше. Вони видавалися напередодні державних або національних свят. Тут же, ймовірно, прокуратура використала цей механізм на початку пов-

номасштабного військового вторгнення для залякування кримськотатарських активістів, які могли б виступити проти.

Адміністративні арешти кримськотатарських активістів

У березні **Заїр Смедля** був заарештований на дві доби, **Абдурешит Джеппаров** — на 15 діб. Обидва адміністративні арешти викликані нібито «демонструванням нацистської атрибутики та символіки» у матеріалах, опублікованих у 2014 та 2019 роках відповідно.

2. Нові тенденції

Важливим є той факт, що в Криму почали застосовувати закон РФ від 4 березня про адміністративну та кримінальну відповідальність за «фейки» про дії російської армії в Україні.

Для прикладу, можна навести адміністративний розгляд щодо кримського активіста **Сергія Акімова** за те, що він розмістив на своєму автомобілі антивоєнний плакат.

Штраф у розмірі 35 тис. рублів було винесено **Валентину Шуману** за плакат «Ні війні».

Також штрафи винесені (імена не повідомляються) мешканцю Ялти у розмірі 50 тис. рублів; мешканцям Сімферополя — 35 тис. рублів; жителю Феодосії — 30 тис. рублів.

Ініціативою «Кримська ідея» було зафіксовано **69 випадків притягнення кримчан до адміністративної відповідальності** за нібито «дискредитацію російської армії» у період з 4 березня до 24 травня.

3. Нові тенденції, можливо пов'язані з початком повномасштабних збройних дій

Наприкінці травня пройшла хвиля адміністративних затримань та подальших арештів кримських адвокатів.

Першим був затриманий **Едем Семедляєв** за нібито дискредитацію російської армії. Фактично його судили за публікацію в Facebook, автором якої він навіть не являвся. Того ж дня суд оштрафував його на 75 тис. рублів. Одразу після закінчення засідання його адвоката, **Назіма Шейхмамбетова**, було затримано за нібито «організацію масового одночасного перебування громадян у громадському місці» і відправлено під адміністративний арешт на 8 діб. Наступного дня при захисті Назіма Шейхмамбетова було затримано адвокатів **Айдера Азаматова** та **Еміне Авамільєву** і, з тих же підстав, відправлено під адміністративний арешт на 8 і 5 діб відповідно.

Стосовно цих затримань немає можливості впевнено вказати, що вони пов'язані безпосередньо з початком повномасштабних військових дій на материковій частині України. Однак у сьогоднішніх умовах роль правозахисників у Криму стає ще більш актуальною з огляду на нові затримання та арешти. Можна припустити, що подібними діями росія чинить тиск на адвокатів, щоб «відсікти» їх від порушень прав людини, що вчиняються силовиками та судами.

Те, що адвокати-правозахисники були групою підвищеного інтересу з боку репресивної машини, є негласним, але очевидним фактом. Проте досі їх затримання та арешти мали одиничний характер. Наразі ж за 3 дні постраждали чотири правозахисники.

НОВІ ВИПАДКИ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗНИКНЕНЬ

У Криму було зафіксовано новий випадок насильницьких зникнень, коли доля затриманого залишалася невідома тривалий час.

29 квітня російські спецслужби викрали **Ірину Данілович**. Про її місцезнаходження стало відомо лише 11 травня. Без жодних звинувачень її тримали у будівлі ФСБ протягом 8 днів, погрожуючи «вивезти до лісу». Пізніше їй було висунуто звинувачення у нібито зберіганні вибухових речовин, які їй підкинули співробітники ФСБ (подібні звинувачення були винесені Олегу Приходьку, Юнусу Машаріпову, Владиславу Єсипенку, Денису Кашуку).

російські силовики і раніше проводили у Криму затримання та арешти, які мали ознаки насильницьких зникнень. Так, сім'ї та адвокати часом не мали інформації про місцезнаходження затриманого аж до доби з моменту затримання. Проте зараз терміни «невідомості» різко зросли.

Це, на жаль, змушує згадати 44 випадки насильницьких зникнень у 2014-2018 роках, в результаті яких 6 людей було знайдено мертвими, 19 було звільнено через деякий час, 1 екстратовано, 3 опинилися в місцях несвободи, а доля 15 досі залишається невідомою.

ЦИВІЛЬНИЙ ОПІР ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ НОВИХ ЗАТРИМАНЬ

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну закономірно викликало активізацію цивільного опору кримчан, незгодних з діями росії.

Так, повідомлялося про затримання **Богдана Зізи** за те, що він облив будівлю «адміністрації» Євпаторії жовтою та синьою фарбою та кинув у неї «коктейль Молотова», 60-річної жінки, яка осквернила могилу військовослужбовця росії, який загинув на материковій частині України, а також чоловіків, які проколювали шини автомобілям із символами «Z».

В даному випадку розмова йде про дійсно скоєні правопорушення. Однак, оскільки ці особи висловлювали незадоволення повномасштабною війною росії проти України, можна вважати, що їм буде винесено суворіші форми покарань, ніж зазвичай виносяться за «вандалізм» чи «хуліганство». Наприклад, Богдану Зізі було пред'явлено звинувачення у нібито замаху на теракт, а його місцезнаходження на поточний момент залишається невідомим.

ВИСНОВКИ

1. росія продовжує кримінальні політично мотивовані переслідування та адміністративні репресії, які вела з 2014 року.
2. У Криму розпочалася серія затримань за звинуваченнями у нібито «тероризмі», можливою метою яких є агресивна пропаганда проти України за умов війни.
3. росія провела нові затримання за звинуваченням у нібито приналежності до добровольчого батальйону імені Номана Челебіджихана, а також визнала його терористичною організацією. Ці дії також можуть бути охарактеризовані як агресивна пропаганда проти України та створення «образу ворога».
4. росія почала застосовувати у Криму нове законодавство «про дискредитацію російської армії», метою якого є переслідування всіх осіб, які висловлюють незгоду з діями росії в рамках повномасштабного вторгнення в Україну.
5. У Криму пройшла серія затримань адвокатів, метою яких може бути тиск та залякування правозахисників на тлі грубих порушень прав людини у Криму.
6. Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну викликало активізацію цивільного опору в Криму. Особи, яких затримують за подібне висловлення протесту сьогодні, можуть бути засуджені до суворіших форм покарань саме за їхню проукраїнську позицію.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

З огляду на вище зазначене, **зкликаємо Уряд України, уряди іноземних держав, включно з державами-учасниками Міжнародної Кримської платформи, міжнародні організації, національні та міжнародні неурядові організації:**

1. Продовжувати моніторинг та документування порушень прав людини, військових злочинів та злочинів проти людяності в окупованому Криму та включати їх до регулярних звітів щодо ситуації з правами людини в Україні;
2. Надавати всебічну підтримку жертвам політичних репресій, жертвам насильницьких зникнень, а також їхнім рідним;

3. Запровадити персональні санкції проти осіб, які причетні до грубих порушень прав людини в окупованому Криму;
4. Надавати допомогу у розслідуванні військових злочинів, злочинів проти людяності та грубих порушень прав людини в окупованому Криму;
5. Регулярно тримати питання Криму та ситуацію з правами людини на півострові на міжнародному порядку денному;
6. Посилити дипломатичний, санкційний та інший тиск на російську федерацію з метою запобігання новим звірствам у Криму та материковій частині України, а також прискорення деокупації всіх територій України.

© Всі права захищені. При повному або частковому використанні цього матеріалу посилання на «КримSOS» є обов'язковим.

Документ підготували: Олесь Лисичкін, Євгеній Ярошенко

ГО «КримSOS», 2022